ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹԱՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ 7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 21

Տարոն Սիմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 34

Ваге Геворкиян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА 46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ 58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԻՍՏԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ 78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶԴԻՆԵՐԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ՉՃԱՆԱՉՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ 111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 Թ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 16-Ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 130

Рита Арустамян
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ 138
Դավիթ Հակոբյան
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ 154
Լիպարիտ Մելիքջանյան
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ 166
Արսեն Թավադյան
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 176
Ռաֆիկ Գրիգորյան
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՄԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 189
Արա Գաբուզյան
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 203
Աննա Մարգարյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՄՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 213
Тигран Симонян
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ 234
Սամվել Դիլբանդյան
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՄԱՆ ՀԻՄՔ 262

Վահե Ենգիբարյան
ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ.....276
Տաթևիկ Սուջյան
ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....296
Արմեն Հովհաննիսյան
ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314
Մերգեյ Մարաբյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326
Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352
Գուրգեն Ներսիսյան
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375
Մերգեյ Մեղրյան
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ. ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 430
Վարդուշ Եսայան
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 445
Վահագն Դալլաքյան
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 458
Օլիմպիա Գեղամյան
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 472
Տիգրան Խաչիկյան
ԵԱՏՄ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 484
Հեղինե Գրիգորյան
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 496
Անի Սիմոնյան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 513

ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

Արա Գաբուզյան
ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի վարիչ,
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության հիմնախնդիրը մինչ այժմ բուռն քննարկումների ու վեճերի տեղիք է տալիս: Սրա հետ կապված բազում հարցեր են առաջանում, որոնք այդպես էլ դեռևս վերջնական լուծում չեն ստացել և միանշանակ չեն ընկալվում: Ընդ որում, մասնագիտական գրականության մեջ նշվում է, որ իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության բոլոր մոդելները, որոնք ներկայումս առկա են տարբեր երկրների քրեական օրենսդրություններում, բազմաթիվ հարցեր են առաջացնում ու բազմաթիվ թերություններ ունեն[1]: Սույն հոդվածի շրջանակներում չենք անդրադառնա իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության անհրաժեշտության հարցին: Պարզապես որպես իրողություն պետք է ընդունել այն, որ իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվությունը ՀՀ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսելը ժամանակի պարտադրանքն է և գոնե ներկայումս՝ անխուսափելի: Ուստի պարզապես ներկայացնենք ՀՀ քրեական օրենսգրքի նախագծում առկա լուծումները այն ակնկալիքով, որ հարցը շահագրգիռ և կառուցողական քննարկումների առարկա կդառնա, ինչը կնպաստի հնարավորինս օպտիմալ լուծումներ գտնելուն:

Առաջին հարցը, որը ծագում է իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության հետ կապված, այն է, թե որ հանցանքների համար իրավաբանական անձը կարող է պատասխանատվութ-

[1] Տե՛ս Anca Iulia Pop, Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence, Michigan State University College of Law, 2006, http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf, էջ 3:

յուն կրել: Սրա հետ կապված կա երեք մոտեցում: Առաջինի դեպքում իրավաբանական անձը ենթակա է քրեական պատասխանատվության քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված բոլոր հանցանքների համար: Այս մոտեցումն առկա է Անգլիայում, Նիդեռլանդներում, Կանադայում և Ավստրալիայում: Անգլիայում ընկերությունները պատասխանատու են գրեթե բոլոր տեսակի հանցագործությունների համար: Ֆրանսիայի, Հոլանդիայի, Բելգիայի, Հունգարիայի և Գերմանիայի օրենսդիրները ներառել են ամենամեծ թվով հանցագործությունները: Չնայած ընդհանուր կանոնն այն է, որ ընկերությունները կարող են պատասխանատվության ենթարկվել գրեթե բոլոր հանցագործությունների համար, այնուամենայնիվ առկա են որոշ սահմանափակումներ, ուստի իրավաբանական անձինք չեն կարող պատասխանատվության ենթարկվել այն հանցագործությունների համար, որոնք պատժվում են միայն ազատազրկմամբ, այն է՝ սպանություն, պետական դավաճանություն և այլն: Նույն սկզբունքով ընկերությունները պատասխանատու չեն այն հանցագործությունների համար, որոնք հստակ բացառվում են օրենսդրի կողմից, կամ այն հանցագործությունների համար, որոնք սկզբունքորեն չեն կարող կատարվել ընկերության կողմից: Օրինակ՝ ընկերությունը չի կարող կատարել այնպիսի հանցանքներ, ինչպիսիք են՝ երկկնությունը, արնապղծությունը, սուտ վկայությունը կամ բռնաբարությունը, թեև որոշ հեղինակներ պնդում են, որ ընկերությունները կարող են հրահրել նման հանցանքների կատարումը:

Երկրորդ մոտեցումը ենթադրում է, որ իրավաբանական անձինք ենթակա են քրեական պատասխանատվության միայն այն դեպքում, երբ օրենքը կամ կանոնակարգը հստակ սահմանում է նման պատասխանատվություն: Որոշ մասնագետներ գտնում են, որ այս համակարգը համապարփակ չէ: Փորձելով բացառել այն հանցագործությունները, որ ընկերությունները չեն կարող կատարել (օրինակ՝ Ֆրանսիայի օրենսդիրները) անզգուշորեն բաց են թողել որոշ աշխատանքային և տնտեսական հանցագործություններ[1]:

Երրորդը թվարկման մոդելն է, երբ օրենքում տրվում է այն հանցագործությունների ցանկը, որոնց համար իրավաբանական անձը ենթակա է քրեական պատասխանատվության: Չեխիայի, Իտալիայի,

[1] Տե՛ս Anca Iulia Pop, նշվ. աշխ., էջ 23:

Լեհաստանի, Պորտուգալիայի և Իսպանիայի օրենսդիրները նախընտրել են սահմանափակել իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվությունը համապատասխան ցանկերին հղում անելու միջոցով: Թվարկման մոտեցումն արտացոլվել է նաև ամերիկյան օրենսդրության մեջ: ԱՄՆ պատիժների նշանակման ուղենիշներում ներառված է իրավախախտումների ընդարձակ ցանկ, որոնք կարող են կատարվել կազմակերպությունների կողմից[1]: Ըստ էության, իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվությունը ներառում է բոլոր այն հանցանքները, որոնք կարող են կատարվել անհատների կողմից: Ուստի ընկերությունը կարող է դատապարտվել գողության, կեղծարարության, կաշառակերության, սպանության կամ ոչ դիտավորյալ սպանության (անզգուշությամբ մահ պատճառելու) համար: Ամերիկյան մոդելի առավելությունն այն է, որ թույլ է տալիս խուսափել շփոթությունից և տարբեր օրենքներում երկար փնտրտուքներից: Ուստի ամերիկյան մոդելը բավարարում է քրեական իրավունքի պարզության, կանխատեսելիության, արդյունավետության և հետևողականության ընդհանուր սկզբունքները:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի նախագիծը նույնպես որդեգրել է թվարկման մոդելը: Նախագծի 127-րդ հոդվածում թվարկվում են այն հանցագործությունները, որոնց համար իրավաբանական անձը ենթակա է քրեական պատասխանատվության: Հանցագործությունները թվարկելիս հիմք են ընդունվել ՀՀ կողմից ստանձնած միջազգային պարտավորությունները, այն համաձայնագրերը, որոնք որոշակի հանցատեսակների համար իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության առաջարկ են պարունակում, ինչպես նաև այն հանցագործությունները, որոնք սկզբունքորեն կարող են կատարվել ի շահ իրավաբանական անձի:

Մյուս կարևոր հարցը, որը ծագում է իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության հետ կապված, այն է, թե երբ է իրավաբանական անձը ենթակա քրեական պատասխանատվության, ինչ պայմաններ են անհրաժեշտ դրա համար, իսկ ավելի պարզ ասած՝ երբ է հանցանքը համարվում իրավաբանական անձի կողմից կատարված: Ճիշտն ասած, նախագծի հեղինակները փորձել են խուսափել վերջին ձևակերպումից: Մոտեցումն այն է, որ հանցանքը կատարում է ֆիզիկական անձը, իսկ իրավաբանական անձը հանցանք

[1] Տե՛ս U. S. Sentencing Guidelines Manual, 18 U.S.C.S. Appx. § 8A1.1 (2005):

չի կատարում, հանցագործության սուբյեկտ չէ, այլ քրեական պատասխանատվության սուբյեկտ է և պատասխանատվություն է կրում իր ներկայացուցչի կողմից կատարած հանցանքի համար:

Պետք է նշել, որ ներկայումս առկա են իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության բազմաթիվ մոդելներ, որոնցից ոչ մեկը միանշանակ չի ընկալվում. բոլորն էլ ունեն և՛ առավելություններ, և՛ թերություններ:

Իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության տարածված մոդելներից է նույնականացման մոդելը, որի համաձայն՝ ընկերության բարձրաստիճան պաշտոնյաները գործում են ոչ թե որպես ֆիզիկական, այլ որպես իրավաբանական անձ[1]: Հետևաբար բարձրաստիճան պաշտոնյաների հանցավոր մտադրությունը և հանցավոր արարքը ինքնաբերաբար համարվում են իրավաբանական անձի հանցավոր մտադրություն և հանցավոր արարք: Այս տեսության համաձայն՝ աշխատակիցը պետք է գործի իրավաբանական անձի անունից: Դա նշանակում է, որ աշխատակիցը պետք է գործի իրավաբանական անձի շահին ծառայելու մտադրությամբ, սակայն պարտադիր չէ, որ ընկերությունը, ըստ էության, օգուտ ունենա աշխատակցի արարքից: Եթե աշխատակիցը գործել է՝ ելնելով միայն իր կամ երրորդ անձանց շահերից, ընկերությունը պատասխանատվություն չի կրում: Եթե աշխատակիցը գործել է՝ ելնելով իր և իրավաբանական անձի շահերից, ընկերությունը ենթարկվում է քրեական պատասխանատվության: Այս տեսությունը քննադատվում է այն բանի համար, որ կիրառելի է միայն փոքր ընկերությունների կապակցությամբ, որտեղ միայն բարձրաստիճան ղեկավարներն են ներգրավվում որոշումների կայացման գործընթացում[2]:

Նույնականացման մոդելի սահմանափակումը և թերությունը վերացնելու նպատակով որոշ երկրներում կյանքի կոչվեց այսպես կոչված ընդլայնված նույնականացման մոդելը, որի դեպքում, բացի նույնականացման տեսությամբ սահմանված պատասխանատվութ-

---

[1] Տե՛ս Anca Iulia Pop, նշվ. աշխ., էջ 46:

[2] Տե՛ս **Mark Piet, Radha Ivory**, Corporate Criminal Liability Emergence, Convergence, and Risk Part I The Analytical Framework, Chapter 1 Emergence and Convergence: Corporate Criminal Liability Principles in Overview, Emergence: An Introduction to Corporate Criminal Liability Principles, 2011, supra n. 94, էջ 24-25:

յան պայմաններից, իրավաբանական անձը կարող է պատասխանատվության ենթարկվել նաև այն դեպքում, երբ դրա ղեկավար մարմինները պատշաճ հսկողություն չեն իրականացնում իրենց աշխատակիցների նկատմամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս նրանց հանցանք կատարելու: Իհարկե, խոսքն այնպիսի հանցանքների մասին է, որոնք կապված են ընկերության աշխատակցի ծառայողական գործառույթների հետ:

Իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության հաջորդ տարածված մոդելը անուղղակի պատասխանատվության մոդելն է, համաձայն որի՝ իրավաբանական անձը կարող է քրեական պատասխանատվության ենթարկվել իր յուրաքանչյուր աշխատակցի կողմից կատարված հանցանքի համար, եթե նա հանցանքը կատարել է իր լիազորությունների շրջանակում և ի շահ իրավաբանական անձի: Փաստորեն իրավաբանական անձի կողմից գործող անհատի հանցավոր արարքը և հանցավոր մտադրությունը մեխանիկորեն վերագրվում են իրավաբանական անձին: Ըստ էության իրավաբանական անձի ղեկավարի կամ ղեկավար մարմնի գիտությամբ կամ դրդմամբ կատարված հանցանքը վերագրվում է իրավաբանական անձին՝ պայմանով, որ այդ հանցանքը կատարված լինի ի շահ իրավաբանական անձի: Ընդ որում, պարտադիր չէ, որ անհատը հանցանքը կատարի՝ միայն իրավաբանական անձի շահերից ելնելով. նույնիսկ խառը մոտիվացիայի դեպքում, երբ անհատը հանցանքը կատարում է՝ թե՛ իր և թե՛ իրավաբանական անձի շահերից ելնելով, իրավաբանական անձը ենթակա է քրեական պատասխանատվության[1]: Անուղղակի պատասխանատվության սկզբունքը թույլ է տալիս իրավաբանական անձանց վերագրել դրա աշխատողների կողմից իրականացված հանցագործությունները՝ անկախ նրանց անհատական գործառույթներից, կազմակերպությունում նրանց հիերարխիկ դիրքից կամ անհատների իրավախախտումները կանխարգելելու կազմակերպության փորձերից:[2]

---

[1] Տե՛ս **Cristina De Maglie**, Models of Corporate Criminal Liability in Comparative Law, 4 Wash, U. Glob. Stud. L. Rev. 547 (2005), http://digitalcommons.law.wustl.edu/globalstudies/vol4/iss3/4 /:

[2] Տե՛ս նույն տեղը, էջ 22-23:

Ներկայումս իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության տարածված մոդելներից է կազմակերպականը, որի համաձայն՝ իրավաբանական անձի քրեական պատասխանատվությունը սահմանվում է՝ հիմք ընդունելով դրա կորպորատիվ մշակույթի թերությունները: Կազմակերպական մոդելը շեշտը դնում է կազմակերպության կառուցվածքի, գործելակերպի և քաղաքականության վրա: Կազմակերպական (ամբողջական) մոդելներում հաշվի են առնվում կազմակերպության քաղաքականությունը, կազմակերպական մշակույթը, կանխարգելիչ գործունեությունը: Կազմակերպական քաղաքականության մոդելի դեպքում կազմակերպության մեղավորությունը կարող է ծագել կազմակերպության ցանկացած քաղաքականության ներքո, որը միտումնավոր կամ կանխատեսելիորեն հնարավորություն է տալիս անօրինական արարքներ կատարելու: Նախ՝ իրավաբանական անձանց կողմից հանցանք կատարելը հնարավոր է, եթե կազմակերպության քաղաքականությունն ինքնին անօրինական է, քանի որ այն պարտադրում կամ թույլատրում է հանցավոր վարք: Երկրորդ՝ անօրինական գործողություններ կարող են տեղի ունենալ, եթե քաղաքականությունը և գործելակերպը, օրինական լինելով հանդերձ, խրախուսում են կազմակերպությունների հանցանքները: Կազմակերպական մշակույթի մոդելի ներքո մեղավորության փաստի արձանագրումը հենվում է այն ենթադրության վրա, որ ընկերության բնույթը իր գործակալներին թույլ է տալիս հանցանքներ գործել: Ինչ վերաբերում է կանխարգելիչ գործունեությանը, ապա պատասխանատվության հիմք է դառնում այն, որ կազմակերպությունը չի կարողանում ներդնել և գործարկել հսկողության ներքին ադեկվատ համակարգ, որը կկանխեր հանցանքների կատարումը: Որոշ մասնագետներ նախընտրում են կազմակերպական մոդելը, քանի որ այն կազմակերպությանը մեղք չի վերագրում՝ անհատի արարքներից ելնելով, այլ շեշտը դնում է կազմակերպության կառուցվածքի, մշակույթի և քաղաքականության վրա: Այս առումով կազմակերպության մեղավորության պատշաճ մեկնաբանության համար մեղքը գնահատելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել բազմաթիվ գործոններ՝ արդյոք կազմակերպական մշակույթը հանդուրժել է իրավախախտում կատարելը, արդյոք կազմակերպությունը չի իրականացրել համապատասխանության ծրագիրը կամ չի ցուցաբերել պատշաճ ժրաջանություն, որպեսզի կանխի իրավախախտումը,

արդյոք կազմակերպությունը չի կարողացել միջոցներ ձեռք առնել ի պատասխան իրավախախտումը կատարելուն, որպեսզի կանխի ապագայում նման իրավախախտումների կատարումը:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծում իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության հիմնավորմանը, ապա պետք է նշել, որ այստեղ որդեգրվել է խառը մոդել, որում առկա են նշված բոլոր մոդելների տարրերը: Սա, մեր կարծիքով, թույլ է տվել մանրամասն և ընդգրկուն կանոնակարգել իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության պայմանները և ներառել բոլոր մոդելների դրական կողմերը: ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծի 128-րդ հոդվածի առաջին մասի համաձայն՝ իրավաբանական անձը ենթակա է քրեական պատասխանատվության, եթե.

1) հանցանքը կատարվել է այն ֆիզիկական անձի արարքով, որը օրենքի, այլ իրավական ակտի, պայմանագրի, կանոնադրության, հատուկ լիազորության կամ իրավաբանական անձի կողմից կայացրած որոշման հիման վրա լիազորված է ներկայացնել իրավաբանական անձին կամ գործել նրա անունից և արարքը կատարել է՝ այդ լիազորությունն իրականացնելով,

2) հանցանքը կատարվել է իրավաբանական անձի ծառայողի կողմից՝ կապված իր ծառայողական գործունեության հետ, եթե հանցանքի կատարումը հնարավոր է դարձել տվյալ կազմակերպությունում ներքին վերահսկողության, իր աշխատակիցների կողմից հանցանքների կատարումը կանխարգելելու մեխանիզմների բացակայության կամ դրանց անկատարության հետևանքով,

3) հանցանքը կատարվել է ի շահ իրավաբանական անձի՝ այն անձի կողմից, որը մասնակցություն ունի նշված կազմակերպության կառավարման կամ վերահսկող մարմիններում,

4) հանցանքը կատարվել է ի շահ իրավաբանական անձի ՝ այն անձի կողմից, որը օրենքի կամ այլ իրավական ակտի, պայմանագրի ուժով, հատուկ լիազորության կամ իրավաբանական անձի կողմից կայացրած որոշման հիման վրա կամ տվյալ կազմակերպության կանոնադրական կապիտալում ունեցած ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցության ուժով իրավունք ունի նշված կազմակերպության համար պարտադիր ցուցումներ տալ կամ այլ ձևով ազդել կազմակերպության գործունեության կամ դրա որոշումների վրա,

5) հանցանքը կատարվել է այլ անձի կողմից՝ սույն հոդվածի 1-ին մասի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ կամ 4-րդ կետերով նախատեսված անձի գիտությամբ կամ դրդմամբ՝ ի շահ նշված կազմակերպության:

Ինչպես նկատում ենք, հոդվածի առաջին մասի առաջին և երկրորդ կետերում նախատեսված դեպքերը կազմակերպական և ընդլայնված նույնականացման մոդելի, երրորդ և չորրորդ կետերում նախատեսվածները՝ նույնականացման և անուղղակի պատասխանատվության մոդելի, իսկ հինգերորդ կետով նախատեսվածը՝ անուղղակի պատասխանատվության մոդելի դրսևորումներ են:

Հոդված 128-ի երկրորդ մասում բացահայտվում է «ի շահ իրավաբանական անձի» հասկացության բովանդակությունը: Ըստ դրա՝ հանցանքը համարվում է ի շահ իրավաբանական անձի կատարված, եթե հանցագործության նպատակների մեջ է եղել նշված կազմակերպության համար գույքային կամ ոչ գույքային բնույթի օգուտներ ստանալը, այդ թվում՝ եկամուտն ավելացնելը, ծախսերը կամ կորուստները նվազեցնելը, իրավական ակտերով սահմանված պատասխանատվությունից ազատվելը, իրավունքներ ձեռք բերելը կամ պարտականություններից ազատվելը:

Հոդվածի երրորդ մասում ձևակերպվել է մի կարևոր դրույթ, համաձայն որի՝ ֆիզիկական անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելը չի բացառում նույն հանցագործության համար իրավաբանական անձի քրեական պատասխանատվությունը: Եթե հնարավոր չի եղել բացահայտել կամ նույնականացնել հանցանք կատարած ֆիզիկական անձին, ապա դա չի բացառում կատարված հանցանքի համար իրավաբանական անձի քրեական պատասխանատվությունը: Վերջին դրույթը նկատի ունի այն դեպքերը, երբ հանցագործության փաստն առկա է, սակայն իրավաբանական անձի բարդ կառուցվածքի, դրա աշխատակիցների լիազորությունների ոչ հստակ սահմանման կամ այլ հանգամանքների բերումով հնարավոր չի լինում պարզել կոնկրետ մեղավորին: Պետք է նշել, որ այս մոտեցումը ներկայումս առկա է իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվություն նախատեսող երկրների մեծ մասում, ինչը, մեր կարծիքով, ավելի արդյունավետ է դարձնում իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվությունը և զրկում է դրանց՝ տարբեր հնարքների միջոցով պատասխանատվությունից խուսափելու հնարավորությունից:

Ամփոփելով ասվածը՝ այնուամենայնիվ պետք է փաստել, որ իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության ինստիտուտը, որը նորույթ է մեր իրավական համակարգում, միանշանակ չի ընկալվում ու ընդունվում, կապված է որոշակի բարդությունների հետ, և միայն գործնական կիրառության ընթացքում կարող են բացահայտվել դրա արդյունավետությունը կամ անարդյունավետությունը, կանոնակարգման առավելություններն ու թերությունները:

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ ПО ПРОЕКТУ НОВОГО УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РА

Ара Габузян

Заведующий кафедрой уголовного права ЕГУ,

доктор юридических наук, профессор

В статье обсуждаются некоторые аспекты уголовной ответственности юридических лиц по проекту нового уголовного кодекса РА. Анализируя модели уголовной ответственности юридических лиц по законодательству некоторых зарубежных стран, мы пришли к выводу, что в проекте нового уголовного кодекса РА предусмотрена смешанная модель уголовной ответственности юридических лиц: в некоторых случаях модель расширенной идентификации, в других – модели организационной и косвенной ответственности. По нашему мнению, это позволит устранить недостатки отдельно взятой модели уголовной ответственности юридических лиц и обеспечит эффективность ответственности.

SOME ISSUES ON ESTABLISHING CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES BY RA DRAFT NEW CRIMINAL CODE

Ara Gabuzyan
Head of the YSU Chair of Criminal Law,
Doctor of Legal Sciences, Professor

Some issues on establishment of criminal liability of legal entities by RA draft new criminal code are discussed in the article presented. The author analyses the models of criminal liability of legal entities provided by the legislation of some forein countries and concludes that mixed model of criminal liability of legal entities is foreseen by RA draft new criminal code. The mixed model in armenian cas4e sometimes involves the model of extended identification, in the other cases – models of governance and indirect responsibility. The author`s point of view is that mixed model of criminal liability of legal entities will allow skipping deficiencies of individual models of criminal liability of legal entities and will ensure the efficiency of responsibility.

Բանալի բառեր – իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվությունը, նույնականացման մոդել, ընդլայնված նույնականացման մոդել, կազմակերպական մոդել, անուղղակի պատասխանատվության մոդել, հանցանքների թվարկման մոդել
Ключевые слова: уголовная ответственность юридических лиц, модель идентификации, модель расширенной идентификации, организационная модель, модель косвенной ответственности, модель перечисления преступлений
Key words: criminal liability of legal entities, identification model, extended identification model, governance model, indirect responsibility model, cumulative model